

Mn. Antoni M. Alcover a les nostres terres. Anada a les Guillerries i a Sant Hilari Sacalm (maig de 1909)

NARCÍS FIGUERAS I CAPDEVILA
Universitat Oberta de Catalunya
Centre d'Estudis Selvatans

Quaderns de la Selva, 15

•

Any 2003

p. 227 a 238

• CENTRE D'ESTUDIS SELVATANS •

L'objectiu d'aquest breu nota és posar de relleu la presència a les nostres terres de Mn. Antoni M. Alcover i d'alguns dels seus col·laboradors en l'anomenada "Obra del Diccionari", projecte cabdal per a la lexicografia catalana que va disposar de centenars de col·lectors de material lingüístic arreu de les terres de parla catalana i va arribar a moltes comarques i poblacions del domini català. Primer de tot, deixem constància del fil que ens ha permès començar a descabdellar el cabdell i després passem revista a les persones i indrets que reben Mn. Alcover en la seva visita de 1909. Ho fem per mitjà de les informacions que facilita el *Bolletí del Diccionari de la Llengua Catalana*, editat per Alcover des de Mallorca de 1901 a 1936, i a través de la premsa local i les informacions arxivístiques. Finalment indiquem les visites d'altres col·laboradors a les Guílleries així com les d'ell mateix a altres zones de les nostres terres, com ara les de marina, visites que pensem comentar en posteriors articles.

No és aquest el lloc per ponderar les conegudes i proverbials empenta i capacitat de treball d'Antoni M. Alcover. El poeta Josep Carner s'hi referia en un article el 26 d'agost de 1904 a *La Veu de Catalunya*, on deia: "... nosaltres som petits, per tenir desconfiansas d'aquests homes que plànan en els grans pèlachs lluminosos [es referia a Gaudí, a Balari i Jobany i al propi Alcover]. Perxò ells fan una sola fogarada de totas las multituts. Són més que un home; són una forsa, una idea, una energia irremissible. ¡Oh petits jovenets que teniu tres hores de tasca y tres mesos de cansament o d'estèril delectació en vostras obretas! ¡Mireu aquest mossèn Alcover, que és l'Home de las Caminadas! ...coopereu tots a la gran tasca de mossèn Alcover, ab la feina constant i pacienta dels humils!" I definia l'Obra del Diccionari com "una creuada per la Pàtria y la llengua". Certament, en llegir les pàgines del *Bolletí* d'Alcover, plenes d'informació científica, de reflexió lingüística i de notícies sobre el país i la seva llengua i l'adhesió de la gent a aquesta, es té aquesta impressió monumental.

El fil del cabdell

En una altra banda hem posat de relleu com Mn. Ignasi Rovira Coll, de Sant Hilari Sacalm, actuà com a col·laborador de la tasca lingüística i lexicogràfica de Pompeu Fabra, a través del seu paper com a corresponsal del *Bulletí de Dialectologia catalana*.¹ Com és sabut, el *Bulletí*, iniciat el 1914, tenia per objectiu recopilar i estudiar el material que anaven remetent a les Oficines Lexicogràfiques de l'Institut d'Estudis Catalans els diversos i nombrosos col·lectors que hom tenia distribuïts per la geografia catalana i que, en nombre divers i canviant, anaren aportant la seva contribució a l'estudi i inventariació del lèxic català, de cara a les obres

1. Narcís FIGUERAS i CAPDEVILA, "Mn. Ignasi Rovira i Coll, col·laborador de Pompeu Fabra", *Festa Major*, Sant Hilari Sacalm, 1995, p. 41-43

lingüístiques que l'Institut tenia en projecte. A la nostra comarca, a més de Mn. Rovira, hi hagué altres col·laboradors.²

La participació d'Ignasi Rovira (i també la d'altres) en la tasca de col·lector lingüístic s'havia iniciat uns anys abans. El precedent immediat del *Butlletí*, com també és ben conegut, fou l'anomenat *Bolletí del Diccionari de la Llengua catalana* que Mn. Antoni M. Alcover (1862-1932), canonge i "home de combat", havia iniciat el 1901 des de Mallorca i que va arribar fins al 1936 (després de la ruptura amb Fabra i amb l'Institut continuà publicant-se). En efecte, en consultar les pàgines del *Bolletí* apareix el 1909 el jove Rovira en contacte amb Mn. Alcover amb motiu de la visita d'aquest a Arbúcies i Sant Hilari (veg. apèndix).³ El fet de resseguir aquesta relació ens ha permès de documentar millor aquesta estada d'Alcover a la zona, cosa que no deixa de tenir el seu interès. Una estada que va tenir també un deixant en la premsa local.

És també ben conegut el fet que la riquesa del parlar muntanyenc i la bellesa de la massa boscosa de les Guillerries va estimular personatges com Antoni Busquets i Punset (1876-1934), fill de Sant Hilari, estudiant a Ripoll, a Vic i a Santa Coloma i després mestre a diverses poblacions, a recollir en narracions costumistes i poemes, el lèxic i el sabor local de la zona. Mn. Lluís G. Pons i Pujol (1888-1962) o el mateix Mn. Ignasi Rovira i Coll –"Ignasi de Sacalm" en la poesia–, entre d'altres, van deixar escrites poesies diverses de to verdaguerià dedicades a la vila i al paisatge de la contrada.⁵ Aquest grup d'hilariencs havia rebut, com diem, l'estímul d'un home excepcional que visità Arbúcies i Sant Hilari el maig del 1909, Mn. Antoni M. Alcover.

2. Els col·laboradors selvatans del *Butlletí* de Fabra foren Jaume Torrents, d'Anglès (vol. I i II, 1914); Mn. Narcís Nadal, de Caçà de la Selva (vol. I, 1914; i vol. III, 1915); Jordi Iglesias d'Abadal, de Santa Coloma de Farners (vol. I i II, 1914); Josep Fàbregas, també de Sta. Coloma (?-vol. V, 1917). Substituï Mn. Nadal a Caçà el poeta, traductor i estudiós Xavier Carbó Maymí (vol. III, 1915-vol. VI, 1918), en el qual publicà encara el seu treball sobre el parlar salat a la costa empordanesa i selvatana i hom donà notícia del seu traspàs amb paraules d'elogi i de condol. Pel que fa a articles d'autor selvatà hi trobem el d'Emerencià Roig, de Blanes, sobre els termes recollits en una terrisseria de Blanes (vol. XIII, 1925). De Sant Hilari els col·lectors de materials que hi trobem són dos: Frederic Culí (vol. I-II, 1914), i Mn. Ignasi Rovira, que inicià la seva col·laboració el mateix 1914, en el volum primer i no va deixar-la, ja que no hem sabut veure'n la data de baixa. En els volums posteriors a 1918 hom deixà de consignar la llista de col·laboradors i, doncs, no es possible de seguir-los més.
3. Veg. *Bolletí del Diccionari de la Llengua Catalana*, vol. IV (1908-1909), Ciutat de Mallorca, 1909, p. 314-316. Pel que fa als corresponsals o col·lectors de Mn. Alcover a les nostres terres podem esmentar, a banda de Mn. Ignasi Rovira, de St. Hilari, els també hilariencs Frederic Culí i Mn. Silvestre Soler; el notari d'Amer Joan de Porcioles; Eusebi Sala, mestre d'Anglès; el secretari d'Osor Domingo Sala, i el rector i el vicari d'aquesta parròquia guillerrienc del bisbat de Vic i la comarca de la Selva Mn. Francesc Farràs i Mn. Josep Anglada; i Mn. Narcís Nadal, de Cassà de la Selva. A les nostres terres de marina hi tingué en diversos moments els següents: Emili Martínez Passapera i Sebastià Garriga, a Lloret de Mar; Joan Ribas i Carreras, Eusebi Andreu i Costes, Pasqual Boada i Nogués i Joaquim Ruyra (amb qui mantingué correspondència), a Blanes; els mestres Salvador Genís i el seu fill Emili Genís a Pineda (anteriorment apareix Salvador a Sant Feliu); Joan Esquena i Ramon Ridaura, metge i apotecari, de Malgrat; i el Dr. Marian Serra, de Canet.
4. N. FIGUERAS i CAPDEVILA, "Anton Busquets i Punset (1876-1934), lletraferit polifacètic", *Festa Major*, Sant Hilari S., 1993, p. 35-37.
5. N. FIGUERAS i CAPDEVILA, "Mn. Lluís G. Pons (1888-1962), poeta hilarienc", *Festa Major*, Sant Hilari S., 1992 p. [33-35]. Veg. també article nota 1.

L'eixida de 1909

Comencem, però, pel començament i resseguim aquesta “mica d'eixida filològica”, com Alcover les anomenava, a la nostra comarca. L'entusiasta canonge mallorquí arribà a Barcelona els darrers dies d'abril i els primers de maig és a Granollers, sempre per entrevistar mainada de les escoles locals i fer enquesta lingüística per al seu projectat diccionari. El dia 5 de maig va parar al balneari *Vichy Catalán* de Caldes de Malavella i inicià en aquesta vila termal la seva enquesta sobre el parlar de la Selva, en especial sobre la conjugació dels verbs, que era el que aleshores el preocupava.⁶ Visità l'escola pública de Caldes, on el mestre Emili Clarà “tot-d'una posa a la nostra disposició nou o deu noys d'onze a dotze anys, que a l'acte's fan càrrec de la cosa, i es posen a conjuguar verbs catalans com-e rossinyols; i allà los haguésseu sentits descapdellar. Posam forqueta per anar a dinar, i devers les quatre hi torn, i mos hi pegam fins fosca negra, fins que hi feym el val-Déu. Vaja quins noys més desxondits i llambriners per donar testimoni de la llenga que mamaren de llurs mares! En són documents vius preciosos.”⁷

L'endemà de bon matí (a les sis) agafa el tren i recula fins a Hostalric per agafar els cotxes de línia que van a Sant Hilari. Es troba que encara no funcionen els cotxes i ha d'esperar una hora que surti la primera tartana. Visita Hostalric i troba un conegut (“apoderat d'un bon amic meu de Mallorca que té béns allà sense que jo hu sabés”), i aquest i un pagès li serveixen per estudiar “els punts capitals de la fonètica d'Hostalrich”. No perd mai el temps, Alcover!

A cavall de la tartana, ens informa en la seva narració del viatge, “nos aficam dins les Guillerries, tot muntanyes i valls verdíssimes, endiumenjades esplèndidament de boscos i arbredes, fent la cort a n-el solemníssim Montseny”. S'atura a Arbúcies, on també entrevista nois d'una escola religiosa.⁸ “Me posen a la meua disposició —ens diu— nou o deu noys d'onze a dotze anys, alguns d'ells de les masies encastellades dalt aquests turons veïns que formen l'imponent panorama, i ja són partits aquells menuts conjuga que conjuga verbs catalans amb una gràcia i una seguredat encantadores. Se fa mitx dia, i ¡cap a dinar! tothom. Dinats, mos tornam aplegar a n-aquella societat catòlica, i am dues o tres hores dexam llest l'estudi els punts caporals de la fonètica i morfologia...” Visita corrents les esglésies de la vila —la parròquia i la Pietat— i, ja de fosc, se'n va “per amunt, per amunt” cap a Sant Hilari amb la tartana de servei públic.

6. El balneari el *Vichy Catalán* l'obrí el 1898 el Dr. Modest Furest.

7. Veg. Bolletí..., IV, p. 314. Pel que fa a l'escola de nois de Caldes el 1909 la regentava com a mestre interí Emili Clarà, segons que es desprèn de les actes de la Junta local de Primera ensenyança. Sembla que l'escola es trobava instal·lada ja, des dels anys 1903-1904, al mateix edifici de l'ajuntament. Dec aquestes informacions a Josep M. Cases, arxiver municipal de Caldes de Malavella, al qual les agraeixo com cal.

8. Probablement es tracta del Col·legi Sant Lluís, fundat a partir d'un benefici de la família Godori, i regentat per un capellà i mestres laics. Veg. J. PUJADAS, *L'ensenyament en la societat arbucienca (1592-1975)*, 1996, p. 69.

Arriba al vespre a Sant Hilari on resta fins el dia 8, que n'ha de marxar –i desistir d'arribar-se a Vic, com tenia pensat fer– a causa d'una afonia. A Sant Hilari Alcover s'hostatja a casa de Mn. Ignasi Rovira, del qual ens informa que “comanda de les aygües famoses de St. Hilari y se cuyda de la polent Casa Saleta, propietària de les metexes, la primera potència de les Guillaries...”.

Mn. Alcover fa bona feina de la seva a la vila. Va a la rectoria, on explica els seus projectes als capellans que hi troba (hi havia una escola parroquial, precedent de l'actual Col·legi Sant Josep).⁹ De seguida posen a la seva disposició un grup de nois per fer-los l'enquesta: “Tot-d'una que'ls esplic lo de la conjugació dels verbs catalans, ho comprenen, i ja són partits a conjuguar-ne, com-e cadellts de molí. És un gust sentir-los descapdellar. Mos hi pegam fins a les dotze, que's fa hora d'anar a dinar.” Després de dinar hi torna: “Devers les tres tornam a la Rectoria, comparexen de bell nou aquells noys, i am dues o tres hores acabam l'estudi dels punts caporals de la fonètica i morfologia d'aquesta comarca.” Alcover destaca un fet d'aquesta visita, que té molt d'interès, com veurem: “Un d'aquells noys, i dels més petits, pert la por, i ja és partit a contar-mos rondalles, i resulta que'n sap un enfilall, i les conta amv una gràcia inefable, i axí puc estudiar millor el llenguatge genuí de les Guillaries.” Alcover, que fou un enamorat i un divulgador de les rondalles mallorquines, va veure en les Guilleries un altre jaciment de contes folklòrics que corrien el risc de perdre's.

Doncs bé, en ser de nou a Mallorca, el mes de juliol, Alcover va enviar una efusiva carta als amics que havia fet a Sant Hilari. La carta la publicà a portada (i fins ara no havia estat posada de relleu, que sapiguem) el diari *L'Estimada* del dia 16 de juliol. L'adreça “a n'els amics de les Guilleries” i explica que Mn. Rovira l'ha convidat en nom del director de la publicació “per què li envii quatre retxes per dit periòdic. Velesaquí fetes així com les feynes me fan escriure a correccuyta.” La frenètica activitat que el va caracteritzar aflora sempre en els textos ocasionals d'Alcover.¹⁰

“Les Guilleries! –afirma el valent canonge en un elogi sense pal·liatius– És de lo més esplèndit i encantador qu'he vist dins Espanya i fora d'Espanya...” I no deixa de remarcar l'aspecte més rellevant, segons el seu parer de la vista a Sant Hilari: “Una cosa'm cridà fort l'atenció a Sant Hilari: la partida de rondalles que s'hi conserven... Vostres estan a n'el cas de replegar aquexes rondalles i publicar-ne

9. En les sessions de la Junta local d'Instrucció pública de St. Hilari ja apareix des del darrer terç del segle XIX l'escola parroquial, regentada normalment per un dels clergues residents a la parròquia en funcions de vicari. El 1879 Mn. Pau Oliva, secretari de cambra i govern el bisbat de Vic, escriu a Mn. Ramon Folcrà, rector de St. Hilari, anunciant-li l'arribada propera de Mn. Mateu Gros com a vicari per fer-se càrrec de l'escola parroquial, en substitució de Mn. Casabosca que fins ara era vicari però no tenia capacitat (o formació?) per dur l'escola. L'hi envien amb mig jornal, comptant que l'escola li aportarà la resta, i descriu un panorama difícil per la manca de clergues preparats que el bisbe necessita per enviar allà “donde hay escuelas protestantes y maestros decididamente impíos”. El rector que apareix a la documentació ja el 1903 (i fins 1912 com a mínim) és Mn. Pere Sabatés; el vicari que porta l'escola és Antoni Orriols. El 1905 apareix en aquesta funció Mn. Lluís Paradedà, i el 1911 ja és Mn. Josep Puigbó. No ens ha estat possible aclarir qui la portava el 1909. Demem aquestes informacions a l'amabilitat d'Àngel Serradesanferm.

10. Dec també la possibilitat de consultar les col·leccions de premsa hilarienca a Àngel Serradesanferm i li ho agraeixo.

l'aplec: *Rondalles de les Guillerries...* Nadius de les Guillerries que teniu consciència dels vostres devers... no ho perllongueu pus. Posau-vos-hi tot seguit." No és estrany que li cridés l'atenció el patrimoni rondallístic de les Guillerries: Alcover anava recollint el de Mallorca i a primeries de 1910 sortí un altre volum, el sisè, de les seves *Rondaies mallorquines*.¹¹

Pel que fa a les Guillerries, però, aquesta feina va quedar per fer. Certament, com ja hem dit, l'obra de Busquets i Punset és, en part, el compliment d'aquest desig o d'aquesta instància de Mn. Alcover, que podem considerar un dels catalitzadors de les aspiracions i dels recursos de la zona, que havia despertat a la modernitat amb l'estiueig. El mateix Busquets també va col·laborar a l'obra d'Alcover, com molt altres mestres i rectors de parròquia, directors de diaris... Així apareix, com veurem, en una carta que Mn. Antoni Griera remet a Alcover el 1912, en què li proposa un seguit de noms de possibles col·lectors de materials.

Posteriors anades i relacions amb Sant Hilari

No fou aquesta la darrera vegada que des de l'Obra del Diccionari hom s'interessà per les Guillerries. Sant Hilari, d'altra banda, pel fet de disposar d'establiments hotelers de bona qualitat i també de fondes i hostals, era un punt neuràlgic en les visites per la zona, i a l'estiu era un punt d'atracció d'estiuejants barcelonins que anaven a prendre les aigües i a passar-hi la temporada de més calor, estava ben comunicat amb la capital i s'hi publicava premsa d'estiueig (*L'Estiuada* i *Lliroya* en són les capçaleres).

Així, amb posterioritat a l'anada que comentem, dos col·laboradors d'Alcover, formats a Alemanya i encarregats per l'Institut d'Estudis Catalans, Mn. Antoni Griera i Pere Barnils, van visitar Sant Hilari l'agost de 1912 dins d'un viatge més extens amb l'objectiu de "cercar col·laboradors ben feyners i entusiastes allà ont no n'hi tenim i per fer certs escorcolls llingüístics de que freturem...", com diu el mateix Alcover.¹²

Barnils i Griera es troben el mes d'agost a Sant Hilari (després d'haver visitat el primer la zona del Llobregat i el segon el Lluçanès i el Berguedà) i estudien el parlar del Sant Hilari. Novament el diari local *L'Estiuada* intervé en la qüestió: els demana de comentar els resultats de les seves recerques a la vila. Ells "tot amatents, feren un article preciosíssim", en mots d'Alcover, que es publicà al diari i que el canonge el reproduïx en el *Bolletí* de setembre de 1912.¹³ Els dos autors hi exposen sintèticament unes idees sobre la fonètica i el lèxic del parlar local.

11. El 1906 Alcover havia fet arribar una circular als seus col·laboradors perquè recollissin llegendes i contalles. En queda constància en la correspondència entre Ruyra i Alcover, quan el primer li comunica que "En quant a la recolecció de rondalles, contarelles... etc... no crech que fem res..." (veg. *Epistolari de Joaquim Ruyra*, p. 67).

12. Veg. *Bolletí*..., VII, p. 141.

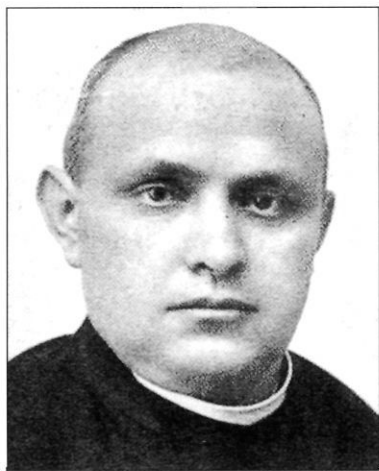
13. Veg. *Bolletí*..., VII, p. 142-146.

En una carta datada a Centelles el 3 d'agost de 1912 Pere Barnils explica a Alcover que es trobaran amb Griera del 5 al 12 d'agost a Sant Hilari i que s'estaran a la "posada de can Magí", de Magí Barnils, que després va ser una ferreteria.¹⁴ El 29 de setembre de 1912 des de Vic Mn. Antoni Griera escriu Mn. Alcover i li adjunta un llistat de possibles col·laboradors en què esmenta entre d'altres els hilariencs Mn. Ignasi Rovira i Coll i Antoni Busquets i Punset, aleshores mestre a Roses.¹⁵

Encara el mateix any aquests col·laboradors estigueren a Santa Coloma de Farners, Girona, Amer, Cassà i Llagostera, a les nostres terres, i un seguit d'altres poblacions empordaneses. I el mateix Alcover, trencades ja les relacions amb l'Institut, el 1918, vingué a la Selva i la Marina i visità novament Girona, Amer, St. Feliu de Guíxols, Bell-lloc d'Aro, Tossa, Lloret, Blanes, Pineda i Canet.

Fins aquí les vinculacions de l'Obra del Diccionari amb la Selva: amb les Guilleries i amb la Marina de la Selva. Reproduïm en apèndix la carta d'Alcover que publicà el diari *L'Estimada* el juliol de 1909 (que hem comentat i ens sembla que té el seu interès), i el text de l'"eixida filològica" del mateix any, que Alcover va publicar al seu *Bolletí*. Deixem per una altra ocasió les altres visites i textos que se'n derivaren.

Mn. Antoni M. Alcover

14. L'editor de la correspondència, J. Julià va rebre aquesta informació de "l'avi Dolfo", Adolf Cases, persona centenària de Sant Hilari en les dates de l'elaboració del seu treball. Veg. Joan JULIÀ i MUNÉ, *Mossèn Antoni M. Alcover i l'Obra del Diccionari...*, 1986, p. 166-167.

15. Veg. JULIÀ, *Mossèn Antoni M. Alcover...*,

Apèndixs

1

"A n'els amics de les Guillerries.

Mn. Ignaci Rovira, mon amic coral, me convida de part del director de L'ESTIUADA, per què li enviï quatre retxes per dit periòdic. Vele aquí fetes així com les feynes me fan escriure a correu.

És molt simpàtica l'idea de L'ESTIUADA. Hi ha molt que fer dins el camp que s'ha senyalat. ¡Les Guillerries! És de lo més esplèndit i encantador qu'he vist dins Espanya i fora d'Espanya. Just dos dies hi vaitx porer esser y me'n vaitx dur dolsíssimes recordances dels paisatges, però molt més encare dels qui hi habiten. Tant a Arbúcies com a Sant Hilari, vaitx trobar totes les portes ubertes y aplanats tots els turons per mos estudis filològics. Una cosa'm cridà fort l'atenció a Sant Hilari: la partida de rondalles que s'hi conserven. Un dels noys e l'escola amb e qui vat estudiar la conjugació i fonètica d'aquexa garrida encontrada, me'n contà un enfilall am molta saba. Allà metex vaitx dir a n'els amics que'm rodetjaven: –Vostès estan a n'el cas de replegar aquexes rondalles i publicar-ne l'aplec: *Rondalles de les Guillerries*. Axò metex dic ara de bell nou a n'aquells amics i a tots els qui s'interessen per aquexa paradisiàca regió i que'n son moradors. –Vos cal, surta d'ont surta, fer l'aplec de tals rondalles i publicar-les. Fareu un gran servey a la vostra regió, a la literatura pàtria i a Catalunya. Elles en són espurnes, resplandors de l'ànima de la Pàtria.

Nadius de les Guillerries que teniu consciència dels vostres devers com a tals, escoltau la meva veu d'amic i posau fil a l'agulla. No ho perllongueu pus. Posau-vos-hi tot seguit. Axò de demà demà és el gran enemic de la Pàtria.

Antoni M. Alcover
Palma, 2 Juliol 909."

[L'Estiuada. Periòdich Nacionalista, núm. 16 (16 de juliol de 1909), p. 1]

L'Estiuada

Periodich nacionalista

Sortirà cada divendres durant l'estiu

Redacció y Administració: Carrer de Vich, 9

Any II

Sant Hilari Sacalm, 16 Juliol de 1909

Núm. 16

EL CONGRÉS DE GOVERN MUNICIPAL

Tenen les qüestions municipals, a Catalunya, una forta transcendència. Passades ja en molts pobles aquelles lluytes partidistes que anorrevan per complir la veritable actuació del municipi, representant sagrat dels interessos comunals, l'acció es francament, pràcticament propulsora de millorament moral y material. Les qüestions a resoldre són moltíssimes, algunes ben iniciades en els temps actuals, temps de neguit y de frisança benefactora.

El municipi, entitat naturalíssima, en totes les èpoques ha sigut un baluart fermíssim per l'avens de les nacions. A Catalunya encara s'ha fixat poch l'atenció, en els seus mereixements, als seus problemes y la seva fortitud de cosa encarnadora de lo normalment establert. Ara que tot se mou y tot reviu esplèndidament, també els problemes se plantegen, y se procuren resoldre ab la realitat al davant, l'acció municipal, la més fonda y de més positius resultats pels pobles, que volen ésser grans.

El congrés de govern municipal que proximitament se celebrarà a Barcelona, tindrà l'importància capdal que deixem assignada. El dit congrés indubtablement serà de resultats magnífics per Catalunya, perquè la vida municipal, estretament lligada ab la sort dels pobles, serà tractada tota ella extensament, y les qüestions totes que allí s'hi presentaran faran iniciar els estudis encara no comensats en la nostra patria, sobre'l govern municipal.

En l'Estat Espanyol la vida municipal es raquítica, exageradament pobre; no's don a n'aquestes entitats l'importància que realment tenen, ni se'ls deixa la seva acció al albir de les necessitats diferents en tots ells, perquè totes les poblacions tenen una característica y a n'aquesta's deu atendre perquè l'administració comunal sia fructuosa y lo més perfecta possible.

Les diversitats de municipi encara que s'ha pretingut dividir-les en tres grans grups, no tenen tota l'efectivitat que s'els atribueix. Els tipus de municipi són indivisibles, y per això serà una temeritat volguer subjectar els tres tipus de Ajuntament o municipi en tres reglamentacions distintes, com ara es absurda la

regulació de tots sos actes en un mateix patró.

Devem aspirar a l'autonomia més ample del municipi, única manera de que aquests siguin y visquin ab vida plena. Per això cal crear fortes orientacions municipalistes, y fer veure la transcendental importància de l'acció municipal.

El Congrés de Govern local, pot fer molt en aytal sentit y marcarà en la nostra vida nacional l'ascensió, un pas, cap al camí de la nostra prosperitat. Els nacionalistes tenim l'obligació d'aportarhi el nostre esforç, puig d'altra manera seria xorca la virilitat nostra, demostrada solament ab crits de dona històrica.

A NELS AMICS DE LES GUILLERIES

Mn. Ignaci Rovira, mon amic coral, me convida de part del director de L'Estiuada, per que li enviï quatre reutes per dit periodich. Velestaquí fets així com les feynes me fan escriure a correueta.

Es molt simpàtica l'idea de L'Estiuada. Hi ha molt que fer dins el camp que s'ha senyalat: les Guilleries! Es de lo més esplèndid i encantador qu'he vist dins Espanya i fora d'Espanya. Just dos dies hi vaux porer ésser y me'n vaux dur dolçissimes recordances dels paisatges, però molt mes encara dels qui hi habiten. Tant a Arbúcies com a Sant Hilari, vaux trobar totes les portes obertes y aplanats tots els turons per mos estudis filologies. Una cosa'm cridà fort l'atenció a Sant Hilari: la partida de rondalles que s'hi conserven. Un dels noys de l'escola amb e qui vaux estudiar la conjugació i fonètica d'aquexa garrida encontrada, me'n contà un enfilall am molta saba. Allà metex vaux dir a n'els amics qu'em rodtejaven: —Vostès estan a n'el cas de replegar aquexes rondalles i publicar-ne l'aplec: *Rondalles de les Guilleries*. Això metex dic ara de bell nou a n'aquels amics i a tots els qui s'interessen per aquexa paradisiaca regió i qu'en són moradors. — Vos cal, suria d'ont suria, fer l'aplec de tals rondalles i publicar-les. Fareu un gran servey a la vostra regió, a la literatura patria i a Catalunya. Si replegar aquexes rondalles es fer Patria. Elles en son espurnes, resplandors de l'ànima de la Patria.

Nadius de les Guilleries que ténen consciència dels vostres devers com a tals, escoltau la meua veu d'amic i posau fil

a l'agulla. No hu perllongueu pus. Po-sauvoshi tot seguit. Això de demà demà es el gran enemic de la Patria.

ANTONI M. ALCOVER

Palma, 2 Juliol 909.

Tasta-Olletes

LO CONCERT

Desconexedor del Montseny, al eixir de ciutat ja m'havia fet compte de no retornarhi sens visitar aquella serra alterosa, tant renomada per sos extensos punts de vista, sos frondosos boscos de castanyers, ses ventajades hermites, ses aigües frescals y remoroses.

Un dia abans d'empendre'l viatge vareig ferli avinent an en Velazquez lo meu plan, preguntant d'aco: panyarme fias a Matagalls.

L'idea'l seduí tot seguit; però, malvinagre! justament aquell dia's preparava un interessant concert que'l mateix Velazquez havia organistat, deujics de fer conèixer a la distingida concurrència del Balneari algunes peces d'imponta dintre del gènere modernista, entre les que hi figurava modestament, en la segona part del programa, una *Sonata* en si sostenido, composta per l'enciclopèdich organizador, en obsequi d'una saberuda damisela que l'artista mirava ab tendres ulls.

—¡Velaquí un conflicte entre dues perspectives igualment seductores!— exclamà en Velazquez tot raillant ab la punta del bastó la masegada arena del jardí aont acabaven d'asseure'ns. —Però, calli, home, calli! Si vosté vol, lo problema està aclarit: retardi un dia el viatge, sentirà'l concert y disfrutará de la neva companyia unes quantes hores més.

Convençut de que res m'apressava, vareig acceptar la proposta, no sens fer ressortir, pera major satisfacció del interessat, que m'hi adheria tant més de gust en quant cada dia que passava al costat seu me sorprenia ab una nova gracia.

—Pintor! poeta! prosista! músich!... Fins músich! ¡Aquesta sí que no l'esperava, senyor Velazquez!

De conformitat ab el programa, la vetllada tingué lloch a la nit següent davant d'una escullida concurrència luxosament vestida y perfumada, més predisposta a exhibirse y a arrancarse mutua-

2

"Un'altra mica d'exida filològica

DIA 29 D'ABRIL.— Mos embarcam cap a Barcelona, a ont, el dia 2 de matx, fet el sermó de la Lliga Espiritual de Montserrat, am l'amic En Juan Palomba, qu'ha comparegut d'Alguer per donar aquí algunes conferències, feym l'estudi de l'alguerès, que'ns resulta ben interessant.

Dia 3 de matx.— Hora baixa li estrenyem am lo Dr. Villà cap a Granollers, el poble nadiu d'aquest bon amic, la família del qual ens rep am paumes d'or i mos tracten com-e papes, i comensam a l'acte l'estudi del dialecte granollerenc.

DIA 4.— Tot lo dia donam ventim a n-el dialecte de Granollers. Trobam un camp d'acció magnífic dins l'escola primària a ont el Dr. Villà aprengué les primeres lletres. El Sr. Mestre ens dóna tota mena de facilidats, i trobam uns noys lo més axerits per conjugar verbs catalans. Una tia del Dr. Villà, Sra. Viuda de Torres, i sos fills també'ns ajuden prou per dit estudi dialectal.

DIA 5.— Seguim estudiant am los noys de l'escola fins devers les nou, que prenim el tren cap a Caldes de Malavella, a ont arribam demunt les onze. Prenim redós a n-el magnífic establiment de banys *Vichy Català*, i icap a l'escola pública! Mos hi presentam, deym a n-el Sr. Mestre, lo que fa al cas, i tot-d'una posa a la nostra disposició nou o deu noys d'onze a dotze anys, que a l'acte's fan càrrec de la cosa, i es posen a conjugar verbs catalans com-e rossinyols; i allà los haguésseu sentits descapdellar. Posam forqueta per anar a dinar, i devers les quatre hi torn, i mos hi pegam fins fosca negra, fins que hi feym el val-Déu. Vaja quins noys més desxondits i llambriners per donar testimoni de la llenga que mamaren de llurs mares! En són documents vius preciosos.

DIA 6.— Devers les sis prenc el tren cap a Hostalrich per agafar els automòvils de St. Hilari Sacalm. Arribam a Hostalrich, i resulta que'ls automòvils encara no naveguen, i que no hi ha més que la tartana, que partirà al cap d'una hora. L'aprofit per arribar fins a la vila a veure què tal és; i vol la bona sort que la primera persona que vetx, resulta esser l'apoderat d'un bon amic meu de Mallorca que té béns allà sense que jo hu sabés. Comparex llavò'l garriguer i tots dos m'acompanyen a l'estació, i amb ells estudiï els punts capitals de la fonètica d'Hostalrich. ¡Sí que m'hi ha dit en candela! —Prenc llavò la tartana de St. Hilari, i ide d'allà! mos aficam dins les Guillaries, tot muntanyes i valls verdíssimes, endiumenjades esplèndidament de boscs i arbredes, fent la cort a n-el solemníssim Monseny.

Com som a Arbúcies, devers les deu, m'ocorre que'm convé aturar-m'hi per estudiar-hi la fonètica, i el vespre pujar a St. Hilari. Dit i fet, dex la maleta a la fonda; deman si hi ha cap escola que la fassa un capellà; me'n mostren una; m'hi espitx, i m'hi trop no sols aquell capellà, sinó uns quants més i un mestre seglar: són unes escoles d'una societat catòlica. Me posen a la meua disposició nou o deu noys d'onze a dotze anys, alguns d'ells de les masies encastellades dalt aquests turons veïns que formen l'imponent panorama, i ja són partits aquells menuts conjuga que conjuga verbs catalans

amb una gràcia i una seguredat encantadores. Se fa mitx dia, i icap a dinar! tothom. Dinats, mos tornam aplegar a n-aquella societat catòlica, i am dues o tres hores dexam llest l'estudi els punts caporals de la fonètica i morfologia; feym una escapada a les esglésies de la població, prou interessants; i hora-baxa m'afic dins la tartana pública, i per-amunt per-amunt icap a St. Hilari Sacalm! arribant-hi, fosca negra.

DIA 7.— Dita missa i llest de les altres feynes, devers les vuyt me present a la Rectoria, a n-el Sr. Rector i altres capellans que trop amb ell; els esplic el meu objecte, i posen a la meua disposició dotze o tretze noys, de deu a dotze anys, d'un'escola que tenen allà, que fan un cap molt viu. Tot-d'una que'ls esplic lo de la conjugació dels verbs catalans, ho comprenen, i ja són partits a conjuguar-ne, com-e cadellts de molí. És un gust sentir-los descapdellar. Mos hi pegam fins a les dotze, que's fa hora d'anar a dinar.

Mn. Ignaci Rovira, que comanda de les aygües famoses de St. Hilari y se cuyda de la polent Casa Saleta, propietària de les metexes, la primera potència de les Guillaries, m'ostatja a ca-seua, omplint-me d'atencions que may li agrairé prou; me tracten magníficament. Devers les tres tornam a la Rectoria, comparexen de bell nou aquells noys, i am dues o tres hores acabam l'estudi dels punts caporals de la fonètica i morfologia d'aquesta comarca.— Un d'aquells noys, i dels més petits, pert la por, i ja és partit a contar-mos rondalles, i resulta que'n sap un enfilall, i les conta amb una gràcia inefable, i axí puc estudiar millor el llenguatge genuí de les Guillaries.

Me tem a-les-hores que estic tan escanyat, que casi no'm senten. Vetx que m'ha pegat un cop d'ayre, tal volta el canvi soptat de temperatura, molt més freda a St. Hilari que a Caldes de Malavella, Granollers i Barcelona... ¡Bona l'hem feta! Havia de partir cap a Vich a les tres de la matinada de demà per estudiar la fonètica de *La Plana*; no hi ha que pensar-hi. La gargamella no hu vol, i ella comanda... Prenc redós a Ca-Mn. Rovira, i ¡boca closa!

DIA 8.— Dita missa, m'afic devers les nou dins una tartana que Mn. Rovira posa a la meua disposició, i icap a Hostalrich! i llavò icap a Barcelona!, a ont vetx l'especialista en gargamelles, mon bon amic el Dr. Cristòfol Costa, que'm diu qu'és una laringitis aguda, que no té cap importància si la cuyt, i m'estic boca closa alguns dies. ¡Prou que m'hi pos per por de mosques!

DIA 9.— Per no haver de conversar, no vatx a n-els Jochs Florals; i hora baxa m'afic dins el vapor, i icap a Mallorca!

DIA 10.— Arribam, i casi ja no's conex lo de la gargamella, gràcies a Déu i a la perícia del Dr. Costa. Beníssim!"

Bibliografia

Bolletí del Diccionari de la Llengua Catalana, 1901-1936.

Butlletí de Dialectologia catalana, 1914-1936.

FERRER, Josep i Joan PUJADAS (ed.), *Salvador Genís i Bech. En defensa de l'ensenyament en català. Articles pedagògics i altres escrits*, Joan Ferrer pròl. Barcelona, Fundació Pere Coromines, 200.

FIGUERAS I CAPDEVILA, Narcís, "Mn. Lluís G. Pons (1888-1962), poeta hilarrenc", *Festa Major*, Sant Hilari Sacalm, 1992 p. [33-35].

– "Anton Busquets i Punset (1876-1934), lletraferit polifacètic", *Festa Major*, Sant Hilari S., 1993, p. 35-37.

– "Mn. Ignasi Rovira i Coll, col·laborador de Pompeu Fabra", *Festa Major*, Sant Hilari S., 1995, p. 41-43.

– "Mn. Antoni M. Alcover a Sant Hilari", *Festa Major*, Sant Hilari S., 1995, p. 52-53.

JULIÀ i CAPDEVILA, Lluïsa (ed.), *Epistolari de Joaquim Ruyra*, Barcelona, Curial (Epistolaris de la Catalunya contemporània, 3), 1995.

JULIÀ i MUNÉ, Joan, *Mossèn Antoni M. Alcover i l'Obra del Diccionari. A la llum dels epistolaris de Barnils, Griera i Montoliu*, [Barcelona], Diputació Provincial de Tarragona, 1986.

PEREA, Maria Pilar, "Els quaderns d'Antoni M. Alcover: una font abundosa d'informació lingüística", *Estudis de llengua i literatura catalana*, XLII [= *Miscel·lània Giuseppe Tavani*, 1], Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2001, p. 91-139.

– (ed.), *Antoni M. Alcover. Dietaris de les eixides (1900-1902)*, I-II. Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat (Biblioteca Mairan Aguiló, 32, 33), 2001.

PUJADAS i RIBALTA, Jordi, *L'ensenyament en la societat arbúcienc (1592-1975). Per entroncament amb la història general*, Gaüses / Arbúcies, Llibres del Segle (Col·lecció Montsolíu, 1), 1996.